NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13005

DOVIDL KRUMFISELE

Mark Daniel

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

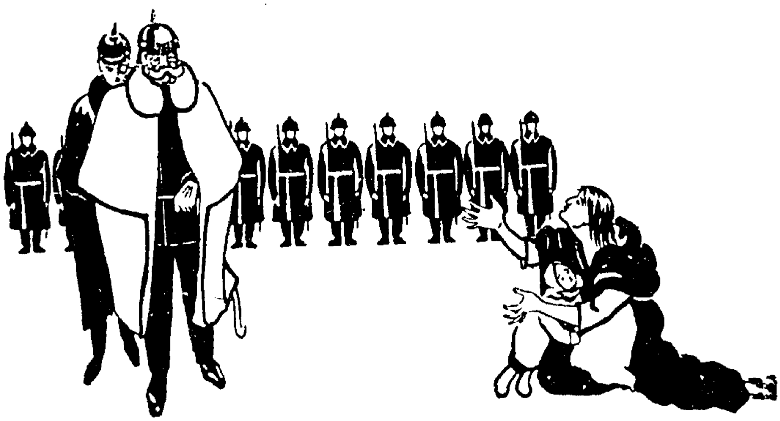

מ. דאַניעל

אָווידל קרומפּיסעלע

מאָסקווע
צענטרפאַרלאַג

מ. דאַניעל

דאַווידל קרומפיסעלע

צענטראַלער פעלקער - פאַרלאַג פון פ. ס. ס. ר.
מאָסקווע — 1928

КНИЖНАЯ ФАБРИКА
ЦЕНТРАЛЬНОГО
ИЗДАТЕЛЬСТВА
НАРОДОВ СССР
МОСКВА, ШЛЮЗОВАЯ
НАБЕРЕЖНАЯ 6

Главлит 99.825
Тираж 3.000 экз.

54

א מאטאָנע באָברויסקער קינדער-שטעטל

1

די שטאָט איז געווען א מוירעדיק גרויסע, מיט אסאך פלעצער און גערטנער, גאַסן און געסלעך, מערק און פאַר-שטעט.

און שטיינערנע מויערן זיינען אין דערדאָזיקער שטאָט געווען ניט איבערצוציילן, און הילצערנע הייזלעך נאָך מער.

אין אן עק שטאָט, הינטער א צעבראָכענעם פאַרקאַן איז זיך געזעסן, געטוליעט צו דער ערד, א נידעריק, היל-צערן הייזל.

זיצט דאָס הייזל אין עק פון שטאָט שוין יאָרן לאנג, און אין הייזל יענעם לעבט זיך שטיל און פארהארעוועט — שלוימע „פאַמעלעך".

„פאַמעלעך" האָבן אים די ארומיקע שכיינים גערופן דערפאַר, ווייל אלץ האָט ער געטאָן לאנגזאַם און באטראַכט, שטיל און פאַמעלעך. טרעפט אמאָל, אז די טיר אין הייזל עפנט זיך לאנגזאַם און מארודנע, און קיין מענטשן און אריינגעקומענעם זעט מען ניט גאַנצע פינף מינוט — ווייסן שוין אלע שטוביקע — דאָס גייט „פאַמעלעך".

דערפאַר פלעגט די ווייב זיינע דורך דער נידעריקער טיר ניט אריינגיין, ווי אלע אנדערע מענטשן, נאָר גיך,

גיך זיך אריינקייקלען, נאָך גיכער און פלינקער מאַכן מיט אירע קורצע הענט, און דאָס מויל פלעגט בײַ איר שטענדיק מאַלן ווערטער, ווי אַ ווינט-מיל אָפּגעשניטענע קאָרן.

האָבן די אַרומיקע שכײניִם שלוימעס ווײַב גערופן — פעסיע די „גיכע", ווײַל אַלץ האָט זי געטאָן גיך און אין אײַלעניש, אַזוי, ווי דאָס שטיבל זייערס וואָלט פֿון אַלע זייטן געברענט...

אַ סאָף-זומערדיקער טאָג איז דאָס געווען. פעסיע איז פֿון דערפֿרי אַוועק אין מאַרק און נאָך ניט געקומען צוריק. שלוימע איז געשטאַנען בײַם גרויסן הילצערנעם וואַרשטאַט און געזונגען. שלוימע האָט האַלט געהאַט זינגען אין טאַקט צו דער אַרבעט. שלעפּט ער אַזוי דעם גרויסן הובל איבער אַ געשטופּלטער ברעט. קריכט דער הובל שווער און פּאַמעלעך, באַגלייט דעם הובל-גאַנג שלוימע מיט אַ שטילן און אויסגעצויגענעם ניגון:

דאָרט אין וואַלד שטייט אַ בוימעלע
און די בלעטעלעך בליִען,
און בײַ מיר, אָרעם סטאָליערל,
טוט דאָס הערצעלע ציִען!...

פֿאַלן פֿון ביידע זייטן הובל הילצערנע סטרוזשקעלעך, דרייען זיך אין קרייזלדיקע רעדלעך, וויקלען זיך צונויף אין דינינקע קלעצלעך, פֿינקלען מיט אַ זײַדענעם אָפּגלאַנץ, און שושקענען אַ טרוקענעם, הילצערנעם געזאַנג אין הייזל.

ווערט פֿון געזאַנג אין הייזל אומעטיק און טונקל.

הערט אויף שלוימע טרייבן דעם חופל איבערן רוקן פון צעהויקערטער ברעט, טראגט צו דעם הובל גאר נאענט צום מויל, און בלאזט פון די שפאלטן דעם הילצערנעם שטויב.

אבער שטויב אין די שפאלטן פון אפגעטעמפטן מע-סער ליגט געדיכט און איינגעפרעסט, ווייל פון דארטן ניט ארויס. ווערט שלוימען מיעס בלאזן הילצערנעם שטויב אין די שפאלטן פון גרויסן הובל לייגט ער אים אפ אן א זייט. באקוקט איצט פאמעלעך שלוימע די גרויסע זעגן און קליי-נע זעגעלעך, די האמערס און העק, די שרויפן און בוי-ערס — באקוקט דעם גאנצן געצייג און טראכט:

— פעסיע איז גאנץ פרי אוועק אין מארק און נאך ניט געקומען... פעסיע איז ניט שולדיק... דער דערבייאיקער קרעמער גיט מער ניט אף באָרג... בא די ארומיקע שביי-נעם האט שוין פעסיע אויך אנגעליען איבערן קאפ...

זיצט שלוימע פארכמורעט און רעדט צו זיך אליין:

— ביז וואנען איך וועל ניט פארטיק מאכן די דו-פעלט פענסטער און טירן, וועט אויסקומען צו הונגערן.

און ווי ער רעדט אזוי, עפנט זיך די טיר, פעסיע פאלט אריין א צעטראגענע און שטאמלט מיט בלייכע ליפן:

שלוימע הארציקער, עס... עס... עס הערט זיך אין גאס מיל—ל... מיל—ל... מילכאמע!!

ווערט שלוימע בלייך, ווי די וואנט, און וויל באווייזן, אז ער האט זיך ניט דערשראקן. הויבט ער אן מיט צי-טערנדיקע ציין איבערפרעגן:

— וואו מילכאָמע... ווען מילכאָמע? אַבי-חאָס ווײַבער ריידן...

ווערט שוין פעסיע שטארק, שטארק אין קאעס, טוט אוים אַף גיך און אין איינע איילעניש דאָס טיכל פון קאָפּ — הויבט אָן איבערמישן:

— וואו מילכאָמע?.. ווען מילכאָמע?.. ווייבער ריידן... גיי אין גאַס ארויס, וועסטו אליין זען... אין מארק איז כוישעך... קיין מעל אין די קראָמען איז שוין ניטאָ... קיינער באַרגט קיין לעבל ברויט ניט.

דערהערט אַזוינע רייד, טוט שלוימע אָן פּאַמעלעך זיין אויבערשט רעקל, גייט לאנגזאַם און מארודנע אַוועק אין גאַס. ווען שלוימע איז שפּעט נאָך האַלבער נאכט פון שטאָט אין הייזל צוריק געקומען, איז שוין פעסיע די „גיבע" געלעגן אין בעט, געווען פאַרוויקלט אין ווייסע לייַלעכער, געבעטן איר עלטער-עלטער באָבן, יענע זאָל איר פון יענער וועלט העלפן געבאָרן... שלוימע האָט פאַרגעסן אָן די אַלע שלעכטע און טומלדיקע נייסן, וואָס ער האָט זיך אין שטאָט אָנגעהערט. צופרידן געריבן זיינע גרויסע סטאַליאַרישע הענט און דער קראַנקער פעסיען ארייַנגערעדט:

— אויב דו וועסט געבאָרן א איינגל, גיבן מיר אים א נאָמען דאָווידל... און זאָל ער זיך שרייען געזונטערהייט..

און אַזוי האָט געטראָפן:

ווען די דייטשן האָבן פלוצים געגומען שיסן הינטער דער שטאָט פון ביקסן און הארמאטן, פון קוילנוואַרפער און אעראָפּלאַנען — פונקט דעמאָלט איז דאָווידל געבאָרן

געוואָרן. שלוימע „פּאַמעלעך" האָט דאָס ניט געקענט פאַר-געסן און אַלע שכיינים דערציילט:

— מיין דאָווידל איז געבאָרן געוואָרן מיטן ערשטן שאָס!

שרייט דאָווידל וואָס פון טאָג אַלץ העכער און הע-כער, און די דייטשן הינטער דער שטאָט שיסן אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער. ווערט שלוימע אומרואיקער און שרעקנדיקער, ווערט די נידעריקע פּעסיע פון יעדן האַר-מאַטן-שאָס נידעריקער און צונויפגעדרייטער.

זיצן זיי אין די האַרבסטיקע פאַרנאַכטן בא דאָווידלס וויגעלע, קוקן ווי ער וואַרפט זיינע רויטיקע פּיאַטקעלעך הין-און-הער, עפנט אויף א רעגע אויגנשפּעלטעלעך און פאַרמאַכט זיי גלייך צוריק — קוקן זיי ביידע אף דאָווידלען ביז שלוימע האקט איבער די שטילקייט און קוקן זייערן:

— איך האָב געהערט, אַז די דייטשן זיינען פינף מייל פון שטאָט...

ענטפערט פּעסיע גיך און דערשראָקן:

— אונזער הייזל שטייט אף הינערשע פיסלעך... איין גוטער שטויס פון א געזונטן סאָלדאַט, פאַלט עס איין... ווער רעדט נאָך א קויל פון א האַרמאַט...

ווערט זיי פון די רייד אַלץ שווערער און שרעקעדי-קער. פון אַנדער זייט הייזל, אין פינסטערן דרויסן, רייסן זיך קוילן בלינד און אָן אויפהער. טרייסלען קלעפּ פון צע-ריסענע קוילן די ווענט און דאַך פון הילצערן הייזל. וויל פּעסיע דאָווידלען פאַרוויקלען אין א וואַרימער קאָלדרע, אים אַרויפלייגן גיך אַף אירע קורצע מאַמישע הענט, און

אים פאַרטראַגן ווייט ווייט, אין צענטער פון שטאָט. דאָרט אין צענטער שטאָט, אין אַ שווערן שטיינערנעם מויער וואוינט פעסיעס אַ רייכע קרוווע — דאָרטן איז זיכערער.

דערזעט דאָס שלוימע, הויבט ער אָן וואַרפן זיינע לאַנגע סטאַלערישע הענט, און גיט פעסיען פאַמעלעך צו פאַרשטיין:

— אַלע מויערן אין צענטער שטאָט זיינען פאַרנומען מיט רוסישע סאָלדאַטן און זייערע שטאַבן...

ווייס קיינער ניט, ווי אַזוי און ווי אַרום די דייטשן האָבן זיך דאָס דערוואוסט... און היינט באַנאַכט וואַרט מען, זיי זאָלן וואַרפן באָמבעס אין צענטער פון שטאָט.

דערהערט אַזוינע רייד, וויקלט פעסיע אוים דאָוו די-לען פון דער וואַרימער קאָלדרע, פון די ליילעכער און האַנטעכער, לייגט אים צוריק אַריין אין דער ווייסינקער בעטעלע, און שלאָפט איין אַ מידע און דערשראָקענע...

דערזעט שלוימע, אַז פעסיע איז איינגעשלאָפן, הויבט ער זיך שטיל אויף פון זיין אָרט און זיצן, און גייט אָף די שפּיץ-פינגער אַרויס אין דרויסן.

די נאַכט איז אַ שטאַרק פינסטערע. צוליב זיכערקייט האָבן אַלע שכיינים אויסגעלאָשן די לאָמפן און פייערן אין די הייזער, איז פאַר דעם דרויסן און פינסטערער נאַכט איין פאָס ליכטיקייט ניט געבליבן. שטייט שלוימע באַם שוועל פון זיין הייזל, הערט זיך איין, ווי פון דער ווייטער ווייטקייט. פון דער געדיכטער פינסטערניש אַרוים — שליי-דערט ווער אָהער שטיקער בליי אָנגעפילט מיט פולווער. יעדער קויל פליט בלינד און אָן אַ וועג. טרעפט וואו,

רײַסט זיך אויף. צעשיט און צעוואָרפֿט איבער דערשראָ-
קענע שלאָפֿלאָזע געסלעך הונדערטער אָפּהילכן פֿון טויט
און צעשטערונג.

שטייט לאַנג שלוימע אין דער שוואַרצער, אָנשטערנ-
דיקער נאַכט, הערט זיך איין אין די קלעפּ פֿון בלינדע
קוילן, און רעדט אין דער צעטומלטער פֿינסטערניש:

— אַ מאָדנער פֿאַלק אַט די דײַטשן... שטייען צענד-
ליקער מײַלן פֿון שטאָט און שיסן... און ווי וועט זײַן, אַז
איינער פֿון די קוילן וועט טרעפֿן אין מײַן הײַזל?... איך
האַלט דען מיט זיי מילכאָמע?...

די נאַכט איז אַ שוואַרצע און שטומע — שטומט זי...
גייט שלוימע אַ מידער און דערשראָקענער שלאָפֿן.

* * *

ציען זיך האַרבסטיקע טעג, פֿלעכטן זיך אין אומרו-
איקע וואָכן. וואַקסן כּאַדאָשים שרעקעדיקע און צעשאָסע-
נע. אַלע טאָג פֿאַרנעמען די דײַטשן די שטאָט און פֿאַרנע-
מען זי ניט. אַלע טאָג פֿאַרטרײַבט מען די דײַטשן אַף
צענדליקער, הונדערטער מײַלן — און מע פֿאַרטרײַבט זיי ניט...

האָט זיך שלוימע אַזוי ניט באַמערקט און לאַנגזאַם
צוגעוואוינט צו די שטענדיקע קלעפּ פֿון בלינדע קוילן, צום
פֿליען פֿון גאַנצע כּאַפּטעס עראָפּלאַנען איבער זײַן קאָפּ.

שפּאַנט שלוימע אַרום איבערן הויף מיט אַ פֿאַריסע-
נעם קאָפּ צו דער וואָלקן-כמאַרע, קוקט מיט טשיקאַווע
אויגן, ווי די דײַטשישע עראָפּלאַנען פֿינקלען אַף דער זון,
לאָזן זיך אַראָפּ גאָר, גאָר נידעריק צו דער ערד. אָט, אָט

װעט אַן אײַזערנער פֿינקלדיקער קאָפּ פֿון אעראָפּלאַן זיך צעשלאָגן אַן הויכן קוימען פֿון הויפּיקן מויער.

קאָן פעסיע רואיק ניט צוזען, ווי שלוימע שפּאַנט אַרום מיט אַ פאַריסענעם קאָפּ צו די דײַטשישע אעראָפּלאַנען, רוקט זי אַרײַן איר קעפּל אין פענסטער און שרײַט איבערן גאַנצן הויף:

— שלוימע, שלוימע! גיי שוין אַרײַן אין שטוב. די דײַטשן װעלן נאָך כאַלילע אַ באָמבע אַראָפּוואַרפן.

לאַכט שלוימע:

— נאַרעלע, דאָס זײַנען זיי דאָך אַהער געקומען אויסקוקן מײַן דאַלעס, און ניט וואַרפן קיין באָמבעס.

* * *

די דײַטשן האָבן זיך אין אײנער אַ נאַכט אין שטאָט אַרײַנגעגאַנוועט. פעסיע האָט גראָד די נאַכט שטאַרק געכראָפּעט און אויף מאָרגן אַלע שכיינעס דערציילט:

— זי האָט אַלץ געהערט... זאָל איר גאָט אַזוי געבן געזונט, ווי זי האָט אַלץ געהערט, נאָר זי האָט קיין טומל אין שטאָט ניט געוואָלט אָנמאַכן...

אָבער, ווי דער עמעס זאָל ניט זײַן, איינס איז טאַקע אַן עמעס:

װען דאָווידל האָט זיך מיט אייגענע קויכעס אויסגעװיקלט פון די צוויי לאַנגע האַנטעכער, אין וועלכע פעסיע האָט אים פאַרוויקלט, און גענומען שרײַען אויף זײַן לאָשן „עסן", זײַנען שוין אויף די ווינקלען פון שטאָט געשטאַנען עטלעכע דײַטשן, און פאַנאַנדערגעפּרעגט, וואו מע קאָן דאָ אַנטרינקען זייערע דורשטיקע פערד.

אין אוונט פון זעלביקן טאג איז שלוימע געזעסן בא דאווידלס וויגעלע, און פאר פעסיען דאס הארץ אויסגע-רעדט:

— הערסט, פעסיע, פאר א סטאליער איז אלץ איינס, צו וועמען ס׳געהערט די שטאט—צו פאניע גאנעוו אדער—צום אנגעבלאזענעם דייטש...

2

פון יענער נאכט און ווייטער האט שוין די שטאט געהערט צו די דייטשן.

שלוימע האט איצט אנשטאט ראמען און טירן, טירן און דילן — צו נייגעבויטע מויערן און הייזער, פאריכט שטולן און טישן, טישן און אלמערס, אלמערס און קאמאדן.

אין שטאט האבן די דייטשן אין איינעם א פרימארגן אויסגעקלעפט אזא מין פאראָרדענונג.

די דייטשישע קאמענדאנטור פאדערט אַלע באלמע-לאכעס:

שוסטער,
שניידער,
שמידן,
סטאליארעס —
קומען מיט זייער געצייג אין קאמענ-דאנטור.

האט מען די פאדערונג געליינט און איבערגעליינט, און ארויסגעלאָזן א קלאנג אין שטאט: די דייטשן פאדערן אף צוואנג-ארבעט.

הענגט זיך די פאראָרדענונג טעג און וואָכן. הענגט אַף סלופּעס פון מאַרק, אַף ווענט פון מויערן.

שלוימע שטייט באַ זיך אין הייזל, הובלט פון פאַר־טאָג ביז שפּעטער נאָכט הויקערדיקע ברעטער, קאָכט אַף אַ גרויסן פייער קלעפּיקן קליי, און רעדט איינע און די־זעלבע רייד:

— ער וועט ניט אַוועקוואַרפן זיין ווייב פּעסיען, און זיין אַט ערשט געבאָרענעם דאָווידלען, און וועט ניט גיין אין דער קאָמענדאַנטור אַריין.

דאָווידל ליגט אין דער נייאינקער וויגעלע, די וויגעלע איז אַ ווייסינקע און קליינינקע, דאָווידל איז אַ רויטינקער און שרייענדיקער.

לאַכט פון אים שלוימע:

— אַזאַ גרויסער באָכער, שוין גאַנצע דריי כאָדאָ־שים, און ווייס נאָר איין אַרבעט — שרייען, עסן און שלאָפן...

זעלטן ווען עפנט דאָווידל אויף שמאָלינקע אויגנשפּעל־טעלעך אַט דעמאָלט הויבט אויף פּעסיע אַ הויכן און קלינ־גענדיקן געשריי. דרייט זיך אַרום אַף איין אָרט, פּאַטשט מיט אירע קורצע הענט און רופט איבערן גאַנצן הייזל:

שלוימע, שלוימע! גיב אַ קוק, סאַראַ שיינע אויגע־לעך אונזער דאָווידל האָט!...

שלוימע לאָזט ליגן די ברעטער, דעם הובל, די זעג און לויפט אין איינע איילעניש צום קינדס וויגעלע, נאָר איידער שלוימקע „פּאַמעלעך" דערלויפט צום קינדס וויגעלע, האָט שוין דאָווידל צוריק פאַרמאַכט זיינע שמאָלינקע אויגנ־

שפּעלטעלעך און שטאַרק איינגעשלאָפן — אזוי האָט שוין אַסאַך מאָל געטראָפן.

טרעפט אַמאָל, אַז שלוימקע איז פּונקט צו דער צייט דערלאָפן צו דאָווידלס וויגעלע, אים אַריינגענומען אין זיינע גרויסע סטאָליערשע הענט, שווער און בעריש גענומען מיט אים טאַנצן. פּונקט דעמאָלט עפנט זיך די טיר, אין הייזל רייסן זיך אַריין פינף דייטשישע סאָלדאַטן, אַלע הויכוויקסיקע און שטאַרקע, אַלע אָנגעטאָן אין גראָע שינעלן און בלעכענע קאַסקעס אויף די קעפּ.

פאַרשטייט שוין שלוימע, ווער די דאָזיקע געסט זיינען, און נאָך וואָס זיי זיינען צו אים אין שטיבל געקומען. לייגט שלוימקע גיך דאָווידלען אין וויסינקער וויגעלע אַריין, דרייט זיך דערשראָקן אויף איין אָרט, און בלייבט שטיין אַ דערשראָקענער נעבן פּעסיען. טיילט זיך אָפּ איינער פון די פינף אַריינגעקומענע סאָלדאַטן, טרייסלט אָפּן פאַרשראָקענעם שלוימען פאַרקוועטשטע פויסטן, און שרייט ניט מיט קיין מענטשלעכן קול:

— פאַרפלוכטער אידל, וואָרום ביסטו צו דער באַשטימטער צייט אין דער קאָמענדאַנטור ניט געקומען!..

איידער שלוימע האָט צייט געהאַט דערציילן, אַז דאָווידל איז ניט לאַנג געבאָרן געוואָרן, זיינען שוין זיינע זעגן און האַמערס, האַמערס און שרויפן, שרויפן און בוי-ערס — איז שוין זיין גאַנצער געצייג געלעגן צוזאַמענגעוואָרפן אין איין גרויסן זאַק.

פעסיע איז געשטאַנען שטיל און ווי אָפּגעליימט פֿאַם קינדס וויגעלע, געקוקט מיט פאַרשטיינערטע אויגן, ווי די פינף דייטשישע סאָלדאַטן רייסן די געצייג פון וואַנט און שלוימען פון שטיבל ארויס...

פאַרפלוכטער אידל.. פאַרוואָס ביסטו צו דער באשטימטער צייט ניט געקומען...

ווען שלוימע האָט זיך שטיל און אָן ווערטער, גע-זעגנט מיטן שלאָפעדיקן דאַווידלען, און שוין געשטאַנען האַרט בא דער טיר—גרייט אַוועקגיין,—ערשט דעמאָלט איז פעסיע צוזיך געקומען, זיך אָפּגעריסן פון איר פאַר-גליווערטן שטייען, אַרויס מיט א געוויין:

— שלוימע הארציקער!.. אף וועמען לאָזטו מיך מיטן קינד איבער?..

סאָלדאַטישע הענט האָבן די שרייענדיקע פעסיען פון שלוימען אָפּגעריסן—שלוימען פון הייזל אַוועקגעפירט...

* * *

טעג און וואָכן האָט שלוימע געאַרבעט הינטער דער גרויסער שטאָט, געבויט איניינעם מיט נאָך הונדערטער ווי ער—לאַנגע, געדרייטע אַקאַפּעס. דערנאָך האָט מען אים פאַרטריבן אַלץ ווייטער און ווייטער פון זיין הילצערן הייזל, פון פּעסיען און דאָווידלען.

דאָווידלען אַרט דאָס זייער ווייניק. ער ליגט גאַנצע טעג און נעכט אין דער ווייסינקער וויגעלע.

די מאַמע גיט עסן—שווייגט ער.

די מאַמע גיט ניט עסן—שרייט ער.

די אויגעלעך באַ אים זיינען שוין געוואָרן גרעסער און ברייטער. די פיסעלעך לענגער און שטאַרקער. פּעסיע האָט ליב דאָווידלען פאַרוויקלען אין וויקעלעך און טיכלעך, אין טיכלעך און האַנטעכער, האַנטעכער און ליילעכער.

— אַז מע וויקלט אַ קינד אין האַנטעכער און וויקעלעך, — וואַקסן אים גלייכינקע פיסעלעם — אַזוי זאָגט פּעסיע...

אַלע ווייבער שאָקלען מיט די קעפּ, און שטימען צו:

— אוודע אַזוי—אַ קינד דאַרף מען וויקלען...

אָבער דאָווידל האָלט אַנדערש, דאָווידלען איז פון די טיכלען און האַנטעכער, פון די וויקעלעך און ליילעכער ענג און שלעכט. וואַרפט ער זיך אַ צונויפגעדרייטער און געפּענטעטער אין וויגעלע, שלעפּט אַרויס מיט זיינע קינדערשע קוּלַכעם די הענטעלעך און פיסעלעך, וואַרפט מיט די רויטינקע פּיאַטקעלעך הין-און-הער, און שרייט אַן אויסגעוויקלטער און אָפּגעדעקטער:—„עסן“.

אזוי האָט זיך אוועקגעקייקלט אַ יאָר אַ גאַנצער.

דאַווידל איז שוין פון וויגעלע אַרויסגעקראָכן. פריער, ווי אַ בלינדע קעצעלע אַף אַלע פיר אַרומגעפּויזשעט, גערוקט אין מויל אַלץ, וואָס אַף דער ערד איז געלעגן, דערנאָך איז ער פון דער ערד און אַרומפּויזשענען אויפגעשטאַנען. אָנגעכאַפּט זיך אָן אַ נידעריקן בענקל, גענומען רונד-אַרום בענקל אַף די אייגענע פיסעלעך אַרומגיין.

פעסיע האָט פאַר דאַווידלען זייער ווייניק צייט געהאַט. ביז שפּעט, אין דורך נאַכט, פלעגט זי שטיין בײַ אַ גרויסן אָנגעברענטן אויוון, ווארפן אַפן פאַרשאַרטן זשאַר שטיקער טייג, דאָס צייג איז געווען ניט שוואַרץ, ניט ווייס. אויסגעזען, ווי ווייכע שטיקער קיט אין אַ זומערדיקן טאָג. די קאָרענע זעמעלעך פלעגט פעסיע פאַרטאָג פון שטוב אַרויסטראָגן, אַ גאַנצן טאָג אַרומלויפן איבער מערק און גאַסן, איבער הויפן און הייזער און שרייען:

— פרישע זעמעלעך... זעמעלעך פון פאַר-מילכאָמע מעל!.. פון פאַר-מילכאָמע מעל...

פון שלוימען זיינען קיין בריוו ניט געקומען. אין הייזל איז געוואָרן אַלץ קעלטער און הונגעריקער.

פעסיע איז שוין אויסגעווען אין אַלע שטאָבן, אין פּאָטשט, אַנשטאַלטן, און אומעטום און אַלעמאָל באַקומען איינעם און דעמזעלבן ענטפער:

— בײַ אונז איז אַזאַ ניט פאַרעגיסטרירט... מע דאַרף אויסוואַרטן ביז די מילכאָמע וועט זיך ענדיקן...

די מילכאָמע האָט זיך געצויגן טעג און וואָכן, וואָכן

און כּאַדאָשים, און קיין סאָף, און קיין בּרעג זעט מען ניט. הערט מען ניט...

אַלע טאָג פלעגט פעסיע אַנוואַרפן אַף זיך איר אַלטן סאַק מיט די הויכע בּופעס אין די אַרבּל, גיך פאַרוויקלען די פאַטשיילע אַפן קאָפּ, און לויפן אין דער מאַנסבּילשער שול הערן נייעס. און אַלע טאָג פלעגט פעסיע קומען צוריק אַ פאַרכמורעטע און צעקלעמטע, זיך זעצן בּאַ דאַווידלען, און דאָס געהערטע נייעס איבּערדערציילן.

דאַווידל פלעגט גלייכגילטיק אויסהערן דער מאַמעס טאַינעס, פינקלען אַף איר מיט זיינע שוואַרצע אייגלעך, און צום סאָף זיך פאַנאַנדערוויינען—„עסן“.

3

ווען דאַווידל איז אַלט געוואָרן דריי יאָר, האָבּן שוין אַלע קלאָר און דייטלעך געזען:

אייגעלעך זיינען בּאַ אים שוואַרצינקע און פינקל-דיקע, ווי בּאַ אַ הונגעריקע קעצעלע. האָר בּלאָנדע און פאַרדרייטע אין קרייזלעך. אַ נעזל פאַריסן אַרויף, נאָר איין פעלער האָט דאַווידל פאַרמאָגט—קרומינקע פיסעלעך.

צווישן די הויף-אינגלעך איז געווען איינער, דער עלטסטער—לייבּקע בּוזאָנע. אָט דער לייבּקע בּוזאָנע האָט שטאַרק האָלט געהאַט צורופן צו זיך דאַווידלען, אים געבּן אַ גרויסע שטיק כאַלע און איינריידן:

— דאַווידל, קום מאַכן אַ מענטשעלע!..

לייבּקע בּוזאָנע פלעגט אַפן גרויסן הויף געפינען אַן אָרט, וואו דער שניי איז טיף גוט פּוכיק-ווייך, אויסציען

דאַווידלען אין פּוכיקן שניי, און שרייען צו די איבעריקע הויף-אינגלעך:

— זעט ווי דאַווידל קרומפּיסעלע האָט געמאַכט אַ מענטשעלע!..

די הויף-אינגלעך פלעגן פריילעך פּאַטשן אין די הענט, וואַרפן אַף אים שטיקער שניי, אים צוריק פון טיפן פּוכיקן שניי אויפהויבן, שרייען אַלע מיטאַמאָל:

— אַ יאַט דאַווידל, געמאַכט אַ מענטש:

איינמאָל ליגט זיך אַזוי דאַווידל אין שניי, ליגט אויסגעצויגן אין זיין גאַנצער גרויס, — די הענט צעוואָרפן אין די זייטן, די פיס צעשפּרייט און באַזונדער... אַרום אים אַ גאַנצע הורדע אינגלעך: גרויסע, קליינע, מיטעלע, און אַלע לאַכן, און אַלע פרייען זיך, וואָס דאַווידל קרומפּיסעלע מאַכט שנייאיקע מענטשעלעך — פּלוצים לויפט אַפן הויף אַרויס פעסיע, מאַכט מיט אירע קורצע הענט, און שרייט מיט איין אָטעם:

וואו איז דאַווידל?.. דאַווידל וואו איז?.. הינדענבורג איז דאָך אין שטאָט!..

די הויף-אינגלעך האָבן פלינק דאַווידלען פון שניי אויפגעהויבן, פון אים דעם שניי אָפּגערייניקט, צעלאָפן אין די ווינקלעך, ווי ניט צו זיי האָט דאָס...

— זע ווי די זעסט אויס... וואו האסטו זיך אַזוי אין שניי אויסגעקייקלט?...

דאַווידל האָט גענומען דערציילן דער צעטומלטער מאַמען, אַז ער האָט „געמאַכט אַ מענטש".

פעסיע האט דאווידלען פארטראגן אין שטוב, אים דארט פארוויקלט אין דער ווארעמער קאלדרע, אין צע־טומלטער צעהיצטקייט זיין ענטפער וועגן „געמאכטן מענטש" ניט געהערט, אלין גערעדט און איבערגערעדט איינעם און דעמזעלבן נייס: הינדענבורג איז דאך אין שטאט.

א צוואנציק־גראדיקער פראסט האט בלומען און קוויטן, קווייטן און הייזער, הייזער און טייכן, טייכן און וועלדער, וועלדער און בוימער געשפינט און געוועבט אף דרויסיקע, פארפרארענע שויבן.

א זון א לויטערע און קאלטע האט פארפרארענע זו־ניקע פאסן געשאטן אף שויבן און פענסטער, אף גאסן און מענטשן, געוואלט דעם שטארקן פראסט לינדער מאכן, ניט געקאנט.

פעסיע האט שווער אין פארקעלטערטן דרויסן גע־אטעמט, גיך און איילנדיק געלאפן איבער סקריפענדיקע פארפרארענע געסלעך, אלין טיפער דאווידלען אין דער ווארעמער קאלדרע געטוליעט.

פעסיע איז דורכגעלאפן די קרומע געסלעך פון פאר־שטאט, ארויס אין די הויפט־גאסן פון שטאט.

אין צענטער שטאט איז יאנטעוו געוועזן.

די ברייטע גאסן פון שטאט זיינען געווען באלאגערט פון רייטער און פוסגייער. די ווענט און מויערן באקלעפט פון אויפרופן און אויפשריפטן:

זאל לעבן דער פעלדמארשאל הינדענבורג!
זאל לעבן די דייטשישע ארמיי! —

קריג ביז זיג.!

פון עקן און פארשטעט, פון גאסן און געסלעך האבן זיך צום גרויסן פלאץ געצויגן לאנגע שערענגעס סאלדאטן. די סאלדאטן אין די רייען האבן אויסגעזעען אלע איין גרויס, איין הויך, געטראגן איינע און דיזעלבע העלבלאע שינעלן, היטלען מיט שמאלע, בלאע דעקן און רויטע אקאלעשן.

— „דייטשלאנד, דייטשלאנד איבער אלעם!“

האבן געראוועט הונדערטער טויזנטער סאלדאטן.

— דייטשלאנד, דייטשלאנד איבער אלעם! — האבן געהילכט און געענטפערט פלעצער און גאסן.

פעסיע האט מיט דערשראקענע אויגן געקוקט אפן יאנטעוו, וואס האט זיך געשפרייט און געגרייט דא...

יונגע אפיצערן אין שפיגל-גלאנציקע שטיוול און לייקענע הענטשקעס זיינען אומגעלאפן פון שערענגע צו שערענגע, וואס איבערגעגעבן אפגעריסן און קורץ, געוועזן בלייך און דערשראקן.

פלוצים האט אן אנזאג זיך דורכגעקייקלט פון די אפיצערן צו די גלייכע שערענגעס סאלדאטן, פון די סאלדאטן צו די ציווילע, אפגעהילכט אין אנגעשטרענגטער דערוואַרטעניש.

דער פעלדמארשאל גייט!

דער פעלדמארשאל הינדענבורג גייט!

פיר מיליטערישע ארקעסטערס האבן איינצייטיק די מעשענע טרובעס צו די פארפרארענע ליפן צוגעטראגן. אין דרויסיקער קעלט דורך מעשענע טרובעס א פריילעכן מארש געבלאזן.

פעלדמאַרשאַל הינדענבורג איז פאַמעלעך געטראָטן אױ־בערן פלאַץ־פּאַראַד, געװען אָרומגערינגלט פון אַ גרױסער מאַכנע אָפיצערן, גענעראַלן, אַדיוטאַנטן. בײַ זײַן דער־נעענטערן זיך פלעגן די סאָלדאַטן העכער די קעפּ אַרױף צום הימל פאַרײסן. זיך אױסציען אין לײַבע שנירלעך. אָפּגעהאַקט גיך אַרױסװאַרפן קורצע, אױסגעכאַזערטע װער־טער, — אַזױ װי די אױסגעכאַזערטע װערטער װאָלטן זײ אַ גאַנצן טאָג געװאָרגן...

פּעסיע איז געשטאַנען בלײַך און דערשראָקן, דאָס װאַרעמע טוך איז איר פון קאָפּ אַף אַ זײַט אַראָפּגעפאַלן. אַ קאָפּ האָר צעשױבערט פון װינט. פאַרװײט פון קעלט, זײַנען צעפאַלן אין װײַסע הענגעלעך, אױסגעזעען, װי דינע שטיקלעך דראָט. פּעסיע האָט אַלץ פעסטער אַ ן שטײפער דאַװידלען צום בוזים און װאַרעמקײט געדריקט די אױגן אירע האָבן פון טיף פון אונטער פאַרװײטע װיעס געזוכט דעם דײַטשישן פעלדמאַרשאַל, — אים געפונען אינמיטן פּלאַץ, און שױן מער פון אױג אים ניט אַרױסגעלאָזן...

װען הינדענבורג, אַרומגערינגלט פון דער גרױסער מאַכנע גענעראַלן, אָפיצערן, אַדיוטאַנטן, איז געבליבן שטײן ניט װײט פון דער פאַרפרױרענער פּעסיען, האָט זי זיך מיט אײנמאָל פון איר אָרט און פאַרגליװערטן שטײען אָפּגעריסן, דורכגעריסן די סאָלדאַטישע פאַר־צאַמונגען, צוגעפאַלן צו זײַנע גלאַנציקע שטיװל און גענו־מען בעטן:

— האַרינקע... פּאָריצל... האָב ראַכמאָנעס אַף אַ לע־בעדיקע אַלמאָנע... מײַן מאַן האָט מען אַף צװאַנגס־אַרבעט

צוגענומען, און ניטאָ... האַרינקע הינדיבורג, האָב ראַכ־מאָנעס...

אין מיטן טאַנצן האָט אַ זייטיקער אָרקעסטער אָנ־געהויבן שפּילן אַ פריילעכע מאַזורקע... דאָווידל האָט זיך אויסגעפּלאָנטערט פון דער וואַרעמער קאָלדרע, גענומען

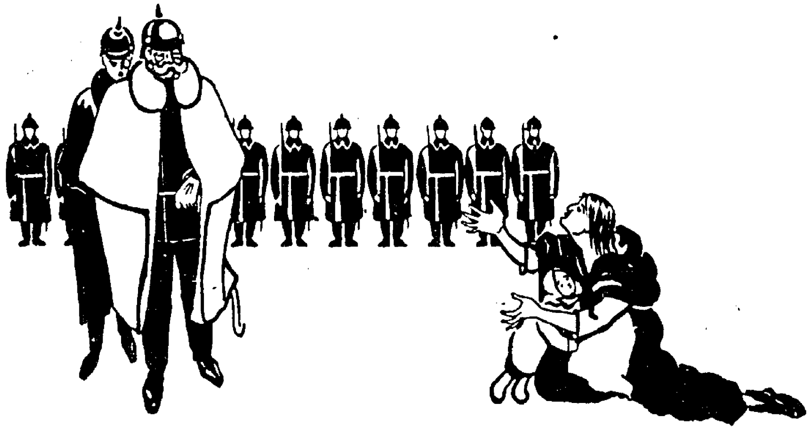

האַרינקע פּאָריצל... האָב ראַכמאָנעס...

פּעסיען בריקען מיט די קרומע פיסלעך אין בויך. געשריען דעם דייטשישן פעלדמאַרשאַל גלייך אין פּאָנים אַריין...

— מאַמע, מוזיקע... מאַמע, לאָז מיר אָפּ...

— מאַמע, מוזיקע...

פּעסיע איז פון זיינע קוילעס און בריקערייַ נאָך צע־טומלטער און דערשראָקענער געוואָרן... גענומען שטיל, און ניט באַמערקט דאָווידלען קנייפּן אין די ווייכע ליטקעס, דאָווידל האָט נאָך העכער און שטאַרקער גענומען שרייען...

די גענעראַלן און אַדיוטאַנטן זיינען געשטאַנען צע־מישט און צעטומלט, געקוקט מיט קעלבערנע, דערשראָ־

קענע אויגן אַף הינדענבורגן, ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט דער אָפּגעריסענער אידענע און שרייענדיקן קינד...

הינדענבורג האָט זי שלעכט און איילנדיק באַקוקט מיט זיינע גראָע, וואַסערדיקע אויגן, זיך אויסגעקערט צו איר מיט זיין פעלדמאַרשאַלישן רוקן, מיט שווערע טריט ווייטער אַוועקגעשפּאַנט איבערן פּלאַץ-פּאַראַד. צוויי אָפיצערן האָבן דער צעטומלטער פעסיען פון פּלאַץ אַראָפּגעפירט, איר געהייסן געשווינט און גיך אַהיים גיין.

— דייטשלאַנד, דייטשלאַנד איבער אַלעס! — האָבן ווידער געראָוועט הונדערטער, טויזנטער סאָלדאַטן.

— זאָל לעבן דער פעלדמאַרשאַל הינדענבורג! — האָבן געענטפערט די איבעריקע.

די נייס, אַז פעסיע האָט גערעדט מיטן דייטשישן פעלדמאַרשאַל, איז איבערגעפלויגן פון מויל-צו-אויערן.

אידן לײדיקגייער האָבן זיך אין קרייזלעך און רעדלעך געקליבן, דערציילט און איבערדערציילט וועגן געשעענעם און אויסגעטראַכטן...

גאָר נייגעריקע ווייבער האָבן זייערע קראָמען און הייזער אַף שאָען לאַנג פאַרלאָזן, געקומען אָפּגעבן פעסיען מאַזלטאָוו, גלייך, ווי שלימע וואָלט פון געפענגעניש אַהיים געקומען.

פעסיע האָט זיך פון די אַלע באַזוכונגען און איבערגעלעבטן שרעק געפילט קראַנק און צעבראָכן, געלעגן גאַנצע טעג אין בעט מיט שווערע ווייטיקן. וואָס צו עסן איז אין שטוב געוואָרן אַלץ ווייניקער און ווינציקער.

דער גרויסער אויוון האָט שוין פאַרברענט און מיטן

רויך אויסגערויבערט די גראָבע קלעצער און קלעצלעך, די דינע ברעטער און ברעטלעך, די סטרוזשקעס און קעסט-לעך — איז אין שטוב געוואָרן קאַלט און הויל...

דאָווידל איז שוין מער ניט אומגעלאָפן אפן גרויסן הויף, אויפגעהערט צו מאַכן שנייאיקע מענטשעלעך אין פּו-כיקן שניי. דאָווידל האָט זיך שטיל און פאַרלאָזן אומגע-דרייט אין דער קאַלטער שטוב. די אויגלעך זיינען בא אים געוואָרן גרעסער און אומעטיקער, דאָס פּאָנעם קינדיש-ערנסט און בלייכער.

שאָען לאַנג פלעגט ער אָפּשטיין באַם קליינעם, פאַר-פראָרענעם פענסטער — זוכן זיין טאַטעלען.

ווי אַזוי זיין טאַטע דאַרף אויסזען האָט ער ניט גע-וואוסט, ניט געדענקט. אין ליידיקע שאָען, אין לאַנגע ווינ-טערדיקע פאַרנאַכטן, אין זוניקע, זומערדיקע פרימאָרגנס, — האָט פעסיע אויסגעוואָרעמט און פאַרזייט אַ שטאַרקע קינ-דישע ליבע צום פאַרפאַלענעם טאַטן.

ליגט איצט דאָווידל אַ קליינינקער און דריי-יאָריקער, בלאָנדזשעט מיט זיינע קינדערשע אויגלעך איבער וועלדער און טייכן, טייכן און שטעט, שטעט און וועגן — זוכט אַ אַ וועג, וואָס פירט ווייט, ווייט אַהין, וואו מע האָט זיין טאַטעלען פאַרשלעפּט. פאַלט אָן אָוונט, פאַרציט און פאַר-מעקט, פאַרהוילבט און צעמישט אַלע טייכן און וועלדער, שטעט און וועגן, וואָס דער פראָסט האָט אַ גאַנצן טאָג געשפּינט אף די פאַרפראָרענע שויבן פון קליינעם פענס-טערל... ווערט באַם פענסטער טונקל און קאַלט, טרייבט

די טונקעלע קעלט דאַווידלען פון פענסטער אין צווייטן ווינקל, צו מאַמישער וואַרעמקייט.

אין צווייטן ווינקל ליגט פעסיע שווער און ניט באַוועגלעך, קוקט מיט קראַנקע, פינקלדיקע אויגן אַף דאַווידלס עלנטקייט. האָט מוירע אים נאָענט צו זיך צוטוליענען.

דאַווידל האָט שוין גוט געדענקט, וואו און אַף וואָסער גאַס ס'געפינט זיך די אומזיסטע קינדער-קיך. גאַנצע פרימאָרגנס פלעגט ער אָפּשטיין אַ קלייניקער און ניט באַמערקטער אין די לאַנגע קינדערשע רייען — וואַרטן אַף עסן...

— קינדער ביז זעקס יאָר זאָל מען דורכלאָזן אָן אָנטשערעד!! — אַזוי האָט אין איינעם אַ פרימאָרגן אויסגערופן אַ דיקלעכע פרוי. אין אַ ווייסן הויב און שמוציקן פאַרטוך אַפן בויך.

דאַווידל איז געבליבן שטיין אין עק פון אַ לאַנגער, קינדערשער שורע, ניט פאַרשטאַנען, אַז ער מעג איצט פריער פון די עלטערע קינדער אַריינגיין אין קיך...

— אינגעלע, אַף וואָס וואַרטסטו?... אַף קאַווער, קום קאַראַפּוזיק. אַ פרעטדע אידענע האָט דאַווידלען פון עק שורע אַרויסגעפירט, אים געבראַכט צו דער קיך-טיר. בא דער טיר האָבן זיך טאַטעם מיט קינדער געשטופּט און געריסן.

— לאָזט דורך איך בין מיט אַ פיצל קינד!..

— געזעען אַ פיצל, ער איז שוין געווים אַכט יאָר!.

זאָל אייך אַזוי פיל יאָרן אָפּפאַלן, וויפל אים פעלט

נאָך צו זעקס, — האָט אַ אידענע אין אַן אַלטער, אָפּגע־טראָגענער רעקאַנדע ניט פאַרשוויגן.

אַזוי האָבן זיך קאַלטע ווינטער־פרימאָרגנס אויסגע־צויגן אין לאַנגע קינדערשע רייען, פאַרפלאָכטן, פאַרוועבט אין עק פון קינדערשער שורע דעם הונגעריקן דאַווידלען. דאַווידל איז שוין געוואוינט געווען אַלע טאָג, אַלע טאָג אָפּשטיין שאָען לאַנג בײַ דער קיך־טיר. וואַרטן אויף עסן און זאַטקייט.

האָט איינמאָל געטראָפן, אַז דאַווידל איז לאַנג אַרום־געלאָפן אַפן גרויסן הויף, געמאַכט, ווי אַמאָל, שנייאיקע מענטשעלעך אין פוכיקן שניי — און גאָר שפּעט געקומען צו דער קינדער־קיך. די קיך איז שוין געווען אַרומגערינגלט פון אַ גרויסער הורדע קינדער. די קינדער זיינען געשטאַ־נען אויסגעשטעלט אין לאַנגע שורעס, געזעסן קופּעס־ווייז אויף די קיך־טרעפּלעך, זיך געקליבן אין רעדלעך און קרייזלעך אַפן הויף־גערטנדל.

בײַ דער סאַמע טיר זיינען געשטאַנען די עלטסטע: צעניאַריקע, עלפיאַריקע אינגלעך, — אָפּגעריסענע און באַ־וואַקסענע, אָנגעטאָנענע אין מאַמישע יאַקן, אין טאַטישע שטיוול, — אין באָבישע פאַטשיילעס פאַרוויקלט. זיי האָבן אַן אויפהער געקלאַפּט מיט פאַרפראָרענע פויסטן אין פאַר־שפּאַרטער טיר, געשליידערט מיעסע זידל־ווערטער אין אַרומיקן, קינדערשן טומל.

פלוצים האָט זיך די קיך־טיר געעפנט, אויף דער שוועל איז געשטאַנען דיזעלבע דיקלעכע אידענע, אַ ווײַלע

באַטראַכט די טאַכנע קינדער, מיט אַ באַסאָווער שטימע־דעם קינדערשן טומל איבערגעשריען:

— גייט אַהיים... ניטאָ קיין שפּייז... די קיך וועט זיין פאַרמאַכט דריי וואָכן!..

די טיר האָט זיך אַזוי פּלוצים פאַרמאַכט, ווי געעפנט.

די קינדער זיינען געבליבן שטיין שטיל און איבער־ראַשט, געקוקט מיט דערשראָקענע, הונגעריקע אויגלעך אַף דער פאַרשפאַרטער טיר, ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט די הונגעריקע בייכלעך...

אַ אינגל, אַ באַוואַקסענער און גרויסער, האָט זיך פון פאַרשפאַרטער טיר און כאַווירים אָפּגעטיילט, גיך אַראָפּ פון די טרעפּלעך, געפונען אַ רויטן, צעבראַכענעם ציגל. דער ציגל איז געווען איינגעפראָרן אין אייז. באַוואַקסן מיט ליים און ערד. ער האָט דעם ציגל מיטביידע הענט, מיט אַלע קינדערשע קויכעס פון אייז און איינגעפראָרנקייט אָפּגעריסן — גענומען מיטן פאַרפראָרענעם ציגל אין פאַר־שפאַרטער טיר קלאַפּן...

די אינגעדע קינדער האָבן אים נאָכגעטאָן, געפונען אין הויף־גערטנדל שטיינער, ציגל, שטיקער האָלץ, גענומען אַלע מיטאַמאָל קלאַפּן אין פאַרשפאַרטער טיר — געשריען מיט קינדערשע קולעס:

— עסן!

— עפנט אויף!

— עסן!

די קינדערשע קולעס האָבן זיך געפלאָכטן אין אַ

הויכן, שניידנדיקן געשריי. די קלעפ אין טיר זיינען געוואָרן אַלץ שטאַרקער, הילכיקער, פאַרביטערטער.

נייע גרופּעס קינדער זיינען פון בוידעמס און קעלערס נאָך עסן און זאַטקייט געקומען — געפונען אַ פאַרשפּאַרטע טיר... אויך געפונען שטיינער, שטיקער אייז, — געקלאַפּט און געשריען:

— עסן!

— עפנט אויף!

— עסן!

די טיר איז געווען אַ שווערע און שטאַרקע, אויסגע-בויט פון דעמבענע ברעטער, באַקלאַפּט מיט אייזערנע ריי-קעס. זי האָט שווער געקרעכצט אונטער די קלעפּ פון די קינדערשע הענטלעך — ניט געוואָלט זיך אונטערגעבן.

די אויגלעך בײַ די קינדער האָבן אויפגעבליצט מיט אַ הונגעריקער אַקשאָנעס, די צורעס רויט צעפלאַמט, די שטימעס הייזעריק און פאַרשטיקט. די קינדער האָבן דעם הונגעריקן טאָג מיט געשריי און קלעפּ פאַרטריבן. אָוונט איז אָנגעפאַלן מיט קעלט און טונקלקייט. אַ ווינטערדיקע זון האָט אין בלאַער רויטקייט פאַרברענט אַן עק הימל, און געלאָזן אים הענגען אויף קינדערשע קעפּלעך, — ווי אַן אָפּגעברענטע האַלאַוועשקע.

— בעווהרע, מיט די פיס אַ בריק!

— אַלע... מיט איין מאָל...

— נאָכאַמאָל!

— קלאַפּ! בראַזג! שטוים! שמופּ! ברעך! שלאָג!

— אַלע... מיטאַמאָל!

— נאַכאַמאָל !

די דעמבענע טיר האָט זיך שווער אַ בראָך געטאָן, זיך אָפּגעריסן פון די אייזערנע שרויפן, געפאַלן מיט איר גאַנצער שווערקייט צו דער פאַרפראָרענער ערד.

די קינדער זיינען דערשראָקענע פון טיר אָפּגעשפרונגען, מיט אַ הילכיקן געשריי זיך צעלאָפן אהיים...

* * *

דאַווידל איז שוין שפּעט אין אָונט אין הייזל אריין.

פּעסיע איז געלעגן אין בעט אַ פאַרוועבטע אין טונקלקייט, אין אָנהויב נאַכט. אין צימער איז געווען אַזוי שטיל, גלייך ווי ניט קיין לעבעדיקס וואָלט געלעגן אונטער דער קאָלדרע צונויפגעדרייט...

דאַווידל האָט זיך דורכגעשאַרט צום טונקעלן צימער, געקומען צו דער מאַמעס בעט, זיינע פאַרפראָרענע הענטלעך אונטער דער קאָלדרע פאַרוקט — געזוכט דאָרט וואַרעמקייט...

פּעסיע האָט עפּעס קאָלט באַ זיך אָפּן בוזים דערפילט. פון קראַנקן שלאָף אויפגעציטערט, געוואָלט דעם קאָפּ פון שלאָף און שווערקייט אויפהויבן — ניט געקאָנט.

אַ הויף-שכיינע האָט צופעליק די טיר געעפנט, דערהערט אַ שטילן קינדערשן געוויין אין הייזל.

דאַווידל איז געשטאַנען האַרט צוגערוקט צו פּעסיעס בעט, די הענט פאַרוקט אונטער דער קאָלדרע און שטיל געבעטן :

— מאַמע, טו מיר אויס די שיכלעך... מאַמע ס'שטעכט !...

די הויף-שכיינע מאַט דאַווידלען פון דער קראַנקער מאַמען צוגענומען, אים די שיכלעך פון פאַרפּראַרענע פיס-לעך אויסגעטאָן, עסן געגעבן, שלאָפן געלייגט...

דריי טעג, דריי נעכט — האט זיך פעסיע מיטן טויט און קראַנקייט געראַנגלט, אפן פערטן — שטיל אויסגעגאַנגען.

די הויף-שכיינים האָבן רואיק און אָן פאַרוואונדערונג איר טויט באַגעגנט. אין יענע טעג פלעגט מען טויטע גע-פינען אין די גאַס-ריינעס, אין הייזער, אף מערק, אף פלעצער.

גאָר נאָענטע פריינט האָבן די געבליבענע זאַכן פאַר-קויפט, פאַרן באַקומענעם געלט לייוונט פאַר פעסיען גע-קויפט, איר אָפּן בייסוילעם אָפּגעפירט.

אָוונט. ווען לעצטע פאַסן זון פון ערשטן פרילינג-טאָג האָבן זיך שטיפעריש געשפּילט אף פעסיעס קייווער, — דעמאָלט האט זיך א אידענע דערמאַנט אָן דאַווידלען און זיין עלנטקייט.

דאַווידל איז געשטאַנען הארט באַם בערגל זאַמד, געקוקט מיט זיינע זשוקישע אויגלעך אהין, וואו מע האט זיין מאַמען אוועקגעלייגט, — אַלין געוואַרט, די מאַמע זאָל צוריק פון דאָרט אַרויסגיין...

די אידענע האט אין דער פאַרגייענדיקער זון גע-פרעגט:

— און וואָס טוט מען מיט דאַווידלען?

... YORK

ЦЕНА 18 КОП. פרייז 18 קאפ.